

Академія мистецтв України
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

ОЛЕКСАНДР ФЕДОРУК

ПЕРЕТИН
ЗНАКУ

к н и г а п е р ш а

КОЛОРИЗМ ІВИ ПАВЕЛЬЧУК

Творчість киянки Іви Павельчук формувалася за сприятливих умов загальноукраїнського інтелектуального поступу «Sturm und Drang», — ця лінія модерності мала виразний неоромантичний присмак прагнень до творчої свободи.

Рух ліній, барв, площин у стилі неосецесії відзначався рафінованою витонченістю.

Павельчук сприйняла світ неоромантичної ілюзії, що з'являвся їй то як марево, сон, то як фейєричне свято, казка. Жодного натяку на буденність... З роками лінійна неосецесійність поступилася місцем реалізації пошуків у галузі фактурної образності (серії «Ґрунти і пустелі», «Восьма лінія снігу»). Техніка змінилася, але символічна образність збереглася і прагнула розширити свої нові означення. Тоді, всередині 1990-х рр. з'явилася можливість реалізувати ідею референтної колористики — нефігуративної мови кольором.

1995 р. була створена серія композицій оптично-візуального спрямування «Мерохромії», де гармонійний підбір пігментів на нейтральному загальному тлі мав лабораторну функціональну орієнтацію.

Референтна колористика перейшла у десятирічну стадію тривалих роздумів про самодостатню форму буття Кольору і можливостей реалізації його духовних змін. Візуальна культура художниці зосередилася виключно на виявленні необмежених властивостей матеріалу: наповненість, ритм, маса, рух. Таким чином, палітра була покликана відтворити динаміку перевтілень і змін кольору. Результативним наслідком такої праці стала серія картин 1995—2000 рр. на прозорому плексигласі без тла, де колір прагнув існувати у просторі як вільна автономна субстанція, не обмежена площинами картини: «Етнічна Батьківщина Жовтого», «Якщо Жовтий залишить свою Жовту

Вперше: Іва Павельчук. Генеалогія кольору: Каталог. — Київ, 2004; Іва Павельчук. Неосецесії 1986–1995: Каталог. — Київ, 2006.

Батьківщину і поїде до Блакитної Країни», «І Фіолетовий був Червоним», «Час, коли від Червоного залишилася тільки назва — забутий усіма Фіолетовий».

Програмна картина «Туга Червоного за Яскраво Блакитним» (2000) повертала пам'ять до родинних колізій, в ній у метафоричний спосіб робилося протистояння двох основ життя — жіночого і чоловічого, а також їх нерозривна взаємопов'язаність. В такий спосіб народжувалося синкретичне малярство.

Проект «Генеалогія Кольору» заінсталював проекцію живопису на архітектурний об'єкт. По суті ми отримали малярство, яке вже є невід'ємною частиною інтер'єру і дизайну. Втім, референтна колористика підсумовувала орієнтацію на монументальну масштабність колоризму і це підтвердили твори Павельчук, що наповнили наступні роки її творчого життя, зокрема, «А собі я тільки наснилася. Миру душі Соломії Павличко (2002, 300×150), «Глиба Мовчазна» (2003, 300×360), «Неповторність» (2004, 200×150), «Лавина» (2004, 300×150). Колір у перелічених монументальних полотнах має незалежну консистенцію і діє у системі абстрактного постімпресіонізму.

Композиція «А собі я тільки наснилася» (2002) конденсує суб'єктивні переживання у конкретній формі і часі, що спричинені втратою для української культури молодої людини у розквіті її творчих сил. Художниця інтерпретує факт втрати як щось надто особисте, пронесене крізь лад власних думок і почуттів.

Гама кольорів вибрана і підібрана у той спосіб, що розгортає мелодіку смутку через відстань часу. Багатство синіх, фіолетових, бірюзових, дзвінких зелених та смарагдових знюансоване (скажімо, діапазон синіх і фіолетових у межах п'ятисот розмаїтих відтінків), переконливе, емоційно конкретизоване, при тім, що сумарна більшість фіолетових, які, однак, не повторюються, є наперед заданою у контексті уточненого мінору. Духовна версифікація кольорів спричинена розумінням ролі, мети, гатунку, символу кожної барви. Приміром, прозоро-прохолодні сині висвічують на теплих гарячих зелених, сповнені смутку фіолетові, сині — це з траєкторії минулого, а зелені символізують картину життя, дають його проекцію у майбутнє. Мазки синього немовби спадають дощем на зелені, злітають у просторі листочками, а самі зелені теж нагадують листочки, їх падіння невпинне. Хорально сприймаються фіолетові, тональність яких є неповторна.

Вертикальний код твору — це мигтіння фіолетових, синіх, зелених. Плине зелена меланхолія, плине роса фіолетових, плинуть сині озерця, сині у контурі фіолетового. Пливе у просторі спечалена малярська думка і проситься до масштабного інтер'єрного простору, пливе вона у вертикалі монументальних настроїв.

У картині «Глиба Мовчазна» (2003) мазки збалансовані, їх стихія плерена, а кольори взаємодоповнюючі. Це засада класичного імпресіонізму, контрасти чергуються з допоміжними, що їх з'єднують. Таким чином, у нефігуративному вимірі зроджена сутність імпресіонізму: пейзаж ніби намальований з природи і в ньому важливим є елемент випадковості. Маємо справу з неопейзажем, який символізує образ Природи, Культури, Історії, Цивілізації, Вічності, Мудрості, яка усе знає і терпить. Ми маємо стихію матеріальної землі (червона зона) і стихію неба-води (синя зона). Вселенський абстрактний простір, де є дві сутності — духовна і матеріальна. Атмосфера всесвіту оголено тепла, сприятлива — дві стихії різні і протиставлені одна одній.

Імперсональний пейзаж «Глиби Мовчазної» — це пейзаж, що утверджує вічні вартості і в першу чергу моральні. І в цьому пейзажі суєтними виглядають сліди нищих людей, сліди брутальні. Адже природа є «до» і «після» водночас, як є Лувр чи Ермітаж, результат діяльності людини, культури. А збірний образ брутальності «Вася from Odessa Brooklyn May 6278» зневажає гармонію буття, намагається також пролізти з своїм брудом у чисту культуру. Цей і подібні до нього сліди спотворюють образ природи, вносять додекафонічні понурі нотки.

Картина «Неповторність» (2004) пролонгує роздуми художниці про наповненість та повноцінність кожної миті людського життя. Вона є збірним образом щастя, радості, комфорту, врешті, людського таланту. Вона є вінцем позитиву у розвитку. «Неповторність» генетично зроджена «Глибою Мовчазною» як продукт творчої екзистенції.

У «Неповторності» засада протиставлення барв зникає, через це цілісно зроджується автономний образ. Кожний мазок мастихіном палахкотить немовби промінь світла. Він є локальний і мелодійно здетермінований іншим, не менш мелодійним мазком, а усі разом вони отримують поліфонічне наповнення.

Випадковість мазка у просторі колоризму виключена, бо тут діє принцип пазла: мазок-ключ входить у мазок-сота; ключ і сота нероздільні,

взаємоприживлені. Стилiстика «Неповторності» тримається на засаді колористичного пазла, коли барва імплітує барву. Кожна з них територіальне окреслена, виважена, уподібнена до «гнізда». В такий спосіб узаконюється її право на існування, програмується модель соти, що конструктивно призначена для формування іншої соти. Як результат маємо цілісний абстрактний образ Щастя, Позитиву.

Картини Іви Павельчук, що намальовані протягом останніх чотирьох років, дають уявлення про таку естетику мислення, яка поєднує муралістичні наміри живопису з майбутніми технологіями електронного колоризму, що, можливо, отримають ідеальне вирішення в нью-йоркському Тайм сквері.

Вихована постмодерністичною традицією Іва Павельчук протягом свого двадцятирічного мистецького сходження доводить усім — і в першу чергу сама собі — право митця творити у спосіб, який віддзеркалює її духовну екзистенцію.

Нікому Іва Павельчук (така словосполука, її свідомий авторський новотвір, мистецька лексема останнього п'ятиріччя) не дозволяє посягнути на свободу вислову, що локалізує межі візуального тексту. Вона не наблизиться навіть на крок, що веде до компромісу, не дозволить частковим заступити цілісну структуру того, що еманує як Образ.

Отже, Іва Павельчук кодифікує малярську ситуацію, і не можна шукати нічого іншого поза тим, що є її домінантою. Вона поєднує мистецьку уяву і реальну ситуацію. Немає розриву між тим, що було, є й має настати. Йдеться про конкретні стильові уподобання на тому або іншому відрізку мистецького часу, що їх Івапавельчук перетворює у відносини, де є наголос на малярській формі і де її значення моделюється через вартісні критерії. Твір, намальований у такому ключі, набуває особливої притягальної сили, проектує лінію цілісності, безперервності у хронологічному ракурсі поняття «було і буде завжди». У такому творі нема того, що звично сприймається, як тінь, а полотно фокусує дві візії — баченого і небаченого, наявного і здогаданого, відкритого і прихованого. Притягальність створеного Івою Павельчук полотна є дією емоційної напруги при, здавалось би, відносно спокійному фокусуванні образотворчого ряду. Якщо глянути на мотив, то він в амбівалентній проекції «дві екзистенції» ставить більше загадок, аніж дає тлумачень. Він не може бути інакшим цей мотив, який є реально існуючим,

немов несе відсвіт променів, що мають спуститися на грішну землю з далеких світів.

Неосецесійна фігуративність Іви Павельчук тремтливо делікатна, наче зіткана з пластів сусального золота. Вона наповнена філігранною орнаментикою, скерована увагою до метафізичного мегастояння і такого формального перевтілення, що визнає лише субстанцію площини і манеру візерункового письма. Площина щоразу виступає в яскравому означенні (золота, біла, чорна, червона, теракотова домінантність), створюючи гру ілюзії, наповнюючи простір седентарними з'явами. Рух ліній, барв, форм відзначається рафінованою витонченістю. Об'єкти у полі зору художниці трансформуються у вишукані, наповнені таємничо-метафоричним змістом образи, де розкривається їх суть, стає повноцінним тлумачення такої присутності у просторі площин, а нерідко — у площинах Простору («Зорі Симеїзу», «Кипариси», «Русалка Юлька в дитинстві», «Ніколета», «Сирена Марго», численні натюрморти з чайниками, дзбанками, чашами).

Павельчук є Іва Павельчук, яка сприймає, розпізнає й поширює світ неоромантичної мрії, що з'являється їй то як марево, то як феєричне свято, перелицьована нею самою кольорова казка з реальних спостережень. Жодного натяку на буденність... У тлумаченні неосецесійної фігуративності поняття «Вівці» чи «Корова» набувають особливого асоціативного значення. І у такому виразі вівця одержує портретні характеристики. У кришталевому погляді овець на яріючому просторі тла Івапавельчук прочитує такі питання, які, можливо, живлять розум генетиків... І так само портретною виглядає корова. Ще мить — і корова із золоченими рогами заговорить. Кипариси означають час Простору. Вони не ростуть: вони були і будуть завжди.

Неосецесія має тяглість до спокою й рівноваги. Вона пунктирно зросла від народної тканини, металу. Нам, котрі звикли до авангардових закликів та ритмів, сьогодні її бракує... Ми знаємо добре, що ця неосецесія була творчим перепочинком Іви Павельчук. Динамічна сучасність вимагала від особистості подальшого розвитку та руху. Отже, розуміємо, що треба було йти далі...

ЗМІСТ

Віктор СИДОРЕНКО. Перетин знаку 5

Розділ перший ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ МИСТЕЦТВА

Український авангард	9
Українсько-польські мистецькі взаємини в контексті художнього життя Києва (кінець ХІХ — початок ХХ століття)	69
Авансцена українського модерного мистецтва	88
Апіїв шлях українського мистецтва, або Цензура пряма і перевтілена	93
Штрихи до портрету майстра: Михайло Бойчук	103
Монументальне мистецтво Галичини в історико-культурному контексті України та Європи	111
Богдан Лепкий і поступ національної мистецької школи	118
Художники закарпатської малярської школи	127
Сучасна мистецтвознавча наука: Стратегія і тактика розвитку	145
Польський художник Анджей Врублевський	153

Розділ другий ПОСТАТІ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Совість мистецької епохи України: Тетяна Яблонська	161
Натхненний красою: Михайло Романишин	165
Романтизм Андрія Чебикіна	169

Невичерпна енергія Сидоренкового малярства	177
Нові напрямки таланту: Володимир Чепелик	187
Символи творчої віри: Олекса Захарчук	193
Золтан Мічка: Палітра землі предків	200
Віталій Ханко — дослідник українського мистецтва	204
Українська перспектива ретроспективи Бабака	208
Колоризм Іви Павельчук	212
Душа і форма: Ака Перейма	217
Демцю — завжди Демцю: <i>Сagre diem</i>	222
Малярство жесту в Одесі: Про Сергія Савченка	230

Розділ третій НАРОДНА ТВОРЧИСТЬ

Сучасна полтавська народна різьба	237
Світ Катерини Білокур	245
З великого творчого роду: Портрет Анастасії Рак	254